

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TAIFA
MTIHANI WA STASHAHADA YA UALIMU WA SEKONDARI

711

KISWAHILI

Muda: Masaa 3

MAJIBU

Mwaka: 2015

Instructions.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C** zenye jumla ya maswali kumi na sit (16).
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu **A** na maswali mawili kutoka kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** Zina jumla ya alama **sitini (60)**.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha majibu

maktaba.tetea.org

1. (a) Eleza maana ya lugha ya taifa.

Lugha ya taifa ni lugha inayokubalika kisheria au kijamii kutumika kama chombo cha mawasiliano rasmi na isiyo rasmi katika taifa zima. Ni lugha inayotumika kuunganisha watu wa makabila na jamii mbalimbali ndani ya nchi moja.

(b) Taja sababu mbili zinazofanya Kiswahili kuwa lugha ya taifa nchini Tanzania.

Sababu ya kwanza ni kwamba Kiswahili huzungumzwa na watu wengi nchini kote, hivyo kuwa lugha ya pamoja inayorahisisha mawasiliano.

Sababu ya pili ni kwamba serikali imekifanya Kiswahili kuwa lugha rasmi na kukitumia katika nyanja mbalimbali kama elimu, siasa, na utawala.

(c) Eleza tofauti kati ya lugha ya taifa na lugha ya kimataifa.

Lugha ya taifa hutumika ndani ya nchi moja tu kama chombo rasmi cha mawasiliano, ilhali lugha ya kimataifa hutumika katika mataifa mbalimbali duniani kwa madhumuni ya kibiashara, kisiasa, na kiutamaduni.

(d) Kwa nini ni muhimu kuitunza na kuiendeleza lugha ya taifa?

Ni muhimu kuitunza ili kulinda utambulisho wa taifa, kuendeleza utamaduni wa ndani, na kuhakikisha kuwa vizazi vijavyo vinaendeleza urithi wa kitaifa kupitia lugha yao ya pamoja.

2. (a) Eleza maana ya sentensi changamano.

Sentensi changamano ni sentensi inayoundwa kwa kishazi kuu kimoja na kishazi kimoja au zaidi vya utegemezi ambavyo haviwezi kusimama pekee kama sentensi kamili.

(b) Tunga sentensi moja ya changamano ukitumia kiunganishi *ingawa*.

Ingawa mvua ilinyesha sana, wanafunzi waliendelea na mtihamu bila kukatizwa.

3. Toa maana ya mofimu na eleza tofauti kati ya mofimu huru na mofimu tegemezi kwa kutoa mfano mmoja kwa kila aina.

Mofimu ni kipashio kidogo zaidi cha lugha chenye maana.

Mofimu huru ni mofimu inayoweza kujisimamia kama neno kamili. Mfano: *meza*.

Mofimu tegemezi ni ile isiyoweza kujitegemea pekee, bali huambatana na mofimu nyingine. Mfano: *-ni* katika neno *nyumbani*.

4. Taja ngeli mbili za nomino na andika sentensi moja kwa kila ngeli uliyoitaja.

Ngeli ya M-WA: *Mwalimu aliingia darasani mapema.*

Ngeli ya KI-VI: *Vitabu vipya vimegawiwa wanafunzi wote.*

5. Eleza maana ya kivumishi na taja aina mbili za vivumishi ukitunga sentensi moja kwa kila aina.

Kivumishi ni neno linaloeleza sifa au hali ya nomino.

Kivumishi cha idadi: *Wanafunzi watano walifanya majaribio.*

Kivumishi cha sifa: *Msichana mrembo aliimba wimbo wa taifa.*

6. (a) Fafanua maana ya methali.

Methali ni usemi wa Kiswahili wa kihistoria wenye maana pana unaotumika kufundisha au kueleza maadili na hekima kwa kutumia maneno mafupi.

(b) Taja methali mbili zinazofundisha umuhimu wa juhudi na subira.

Subira huvuta heri.

Mtaka cha uvunguni sharti ainame.

7. Eleza maana ya tamathali ya usemi ya tashbihi na andika sentensi moja yenye tashbihi.

Tashbihi ni tamathali ya usemi inayolinganishwa vitu viwili kwa kutumia maneno ya kulinganisha kama vile *kama, kama vile*, au *sawa na*.

Mfano: *Mtoto yule ni jasiri kama simba.*

8. (a) Eleza maana ya fasihi simulizi.

Fasihi simulizi ni aina ya fasihi inayopitishwa kwa mdomo kutoka kizazi kimoja hadi kingine kwa kutumia maneno ya kutamkwa, ala za muziki, ishara au matendo.

(b) Taja aina mbili za fasihi simulizi na eleza sifa moja ya kila moja.

Ngonjera: Huimbwa au kusemwa kwa hisia na mpangilio wa vina na mizani.

Hadithi: Hueleza matukio ya kubuni au ya kweli kwa lengo la kuelimisha au kuburudisha.

9. Kwa hoja mbili, eleza namna lugha ya Kiswahili inavyoweza kutumika kukuza utamaduni wa Mtanzania.

Kiswahili huifadhi methali, nahau, nyimbo na hadithi za jadi zinazobeba maadili ya jamii ya Kitanzania, hivyo kusaidia kuhifadhi na kusambaza utamaduni huo.

Kupitia Kiswahili, sanaa mbalimbali kama ngoma, maigizo, na mashairi huwasilishwa kwa ufanisi kwa jamii, jambo linalochochea utambulisho na kujivunia utamaduni wa taifa.

10. Eleza hoja mbili zinazothibitisha kuwa matumizi ya Kiswahili katika nyanja za teknolojia ni muhimu kwa maendeleo ya taifa.

Kiswahili hurahisisha upatikanaji wa taarifa za kiteknolojia kwa wananchi wengi ambao hawaelewi lugha za kigeni, hivyo kuchochea ushiriki mpana katika maendeleo ya kidijitali.

Matumizi ya Kiswahili kwenye teknolojia kama programu za simu, tovuti, na mitandao huongeza ajira na ubunifu wa kiteknolojia miongoni mwa vijana wazawa.

11. Eleza kwa hoja sita umuhimu wa kutumia Kiswahili kama lugha ya kufundishia katika shule za sekondari.

Kiswahili ni lugha inayofahamika na kutumika na watu wengi nchini Tanzania, hivyo matumizi yake kama lugha ya kufundishia huongeza uelewa miongoni mwa wanafunzi. Wanafunzi wanapofundishwa kwa lugha wanayoelewa vizuri, uwezo wao wa kuelewa masomo huongezeka kwa kiasi kikubwa.

Matumizi ya Kiswahili husaidia kukuza na kudumisha utamaduni wa taifa kwa kuwa lugha ni sehemu ya utambulisho wa jamii. Kupitia lugha hii, wanafunzi hujifunza maadili, historia na tamaduni zao kwa kina.

Kiswahili kina maneno ya kisayansi na kitaaluma yanayoweza kufundisha masomo yote bila utegemezi kwa lugha za kigeni. Hii inaondoa changamoto za tafsiri zisizo sahihi za maneno ya kielimu kutoka lugha nyingine.

Lugha ya Kiswahili huimarisha usawa wa kielimu kwa kuwaondolea wanafunzi wa vijijini upendeleo wa lugha. Kwa kuwa wengi hawana mazingira ya kuzungumza Kiingereza nyumbani, Kiswahili huwapa nafasi sawa ya kufaulu.

Matumizi ya Kiswahili hupunguza woga kwa wanafunzi wakati wa kujieleza, kuuliza maswali, au kushiriki katika mijadala darasani. Lugha yao ya kila siku huwafanya kuwa huru zaidi darasani.

Hatimaye, matumizi ya Kiswahili huchangia kukuza lugha yenyewe kwa kuwa itaendelea kutumika katika maandiko ya kitaaluma, tafiti, vitabu vya kiada na ziada, hivyo kuifanya iendelee kuwa hai na tajiri.

12. Kwa hoja sita, jadili mchango wa mashairi ya Kiswahili katika kukuza maadili mema katika jamii.

Mashairi ya Kiswahili hutumika kuhimiza nidhamu, uwajibikaji na heshima kwa wazazi na viongozi, kwa kutumia maneno yenye busara na mafumbo yanayogusa hisia za msikilizaji au msomaji.

Kupitia mashairi, jamii huonywa dhidi ya tabia potofu kama vile wizi, rushwa, ulevi, na uvivu. Washairi hutoa maonyo ya wazi au ya kificho kuhusu madhara ya tabia hizo.

Mashairi huwasilisha masuala ya mapenzi kwa njia yenye maadili kwa kutumia lugha ya heshima na inayowiana na mila, tofauti na baadhi ya nyimbo au maandiko ya kisasa yenye mwelekeo wa kupotosha.

Mashairi huwafundisha watoto na vijana kuheshimu jamii yao, tamaduni na historia yao. Hii huwafanya wakue wakiwa na maadili na kujivunia asili yao.

Washairi huchambua matukio ya kisasa kama mabadiliko ya kijamii na kisiasa, wakieleza namna jamii inavyoweza kubaki na maadili licha ya mabadiliko hayo.

Kwa kuwa mashairi ni sehemu ya burudani pia, ujumbe wake hupokelewa kwa urahisi na kuvutia, hivyo kuimarisha upokeaji wa maadili kuliko mafundisho ya moja kwa moja.

13. Toa hoja sita zinazoonyesha jinsi mitandao ya kijamii inavyoweza kuchochea au kuathiri matumizi sahihi ya Kiswahili miongoni mwa vijana.

Mitandao ya kijamii hutumiwa na vijana wengi kwa mawasiliano ya kila siku, hivyo kuwa jukwaa muhimu la kukuza Kiswahili endapo lugha fasaha itatumika kwenye mijadala, machapisho, na maoni.

Vijana wanaotumia Kiswahili vizuri mtandaoni huchochea wengine kuandika kwa ufasaha, hasa pale wanapoandika insha, mashairi, au tafakari mbalimbali na kushiriki midahalo kwa Kiswahili.

Kwa upande mwingine, mitandao imechangia sana kuzuka kwa matumizi mabaya ya Kiswahili kwa kutumia maneno ya kubuni, vifupisho visivyo rasmi, na kuchanganya lugha, hali inayodhoofisha ufasaha wa lugha hiyo.

Baadhi ya maudhui ya mitandao, hasa video fupi, huonyesha lugha ya Kiswahili ikitumika vibaya au kebehi, jambo linaloathiri uelewa wa vijana kuhusu matumizi sahihi ya lugha yao.

Kama mitandao hiyo itatumika kwa uangalifu, inaweza kutumika kufundisha Kiswahili, kwa mfano kwa kupakia video za elimu ya lugha, sarufi na fasihi.

Vijana wenye ushawishi mitandaoni wana nafasi kubwa ya kuongoza harakati za kukuza Kiswahili endapo watajitokeza kwa kuandika, kuzungumza na kuhamasisha matumizi sahihi ya lugha kwa wingi.

14. Eleza kwa hoja sita jinsi elimu ya lugha ya Kiswahili inavyoweza kutumika katika kujenga ajira na ujasiriamali nchini Tanzania.

Elimu ya Kiswahili inawawezesha watu kuwa waandishi wa vitabu, magazeti, machapisho na majarida mbalimbali, hivyo kujipatia ajira kupitia uandishi.

Wataalamu wa Kiswahili wanaweza kufanya kazi ya tafsiri na ukalimani kwenye mashirika ya ndani na kimataifa, ambapo lugha ya Kiswahili hutumika au kutafsiriwa.

Kiswahili hutumika katika matangazo ya biashara, hivyo vijana wanaojua kutumia lugha hiyo vizuri wanaweza kufanya kazi ya kutangaza bidhaa na huduma kwa njia ya kuvutia.

Wasanii wa maigizo, mashairi na filamu wanaweza kutumia Kiswahili kuandaa kazi zao na kuuza kwa soko la ndani na Afrika Mashariki, hivyo kujiingizia kipato.

Kiswahili kinasaidia katika kazi za mawasiliano ya umma na huduma kwa wateja, ambapo maelezo ya bidhaa au huduma hutolewa kwa Kiswahili, hivyo kupanua soko.

Ufundishaji wa Kiswahili kama lugha ya kigeni katika vyuo vikuu na taasisi za kimataifa huwapa fursa wataalamu wa Kiswahili kusafiri na kupata ajira ya kufundisha nje ya nchi.

15. Andika insha ya hoja yenye kichwa: *Umuhimu wa kuhifadhi fasihi simulizi katika kizazi cha sasa.*

Fasihi simulizi ni hazina ya maarifa, historia na utambulisho wa jamii inayopaswa kuhifadhiwa na kuendelezwa. Moja ya sababu kuu ya umuhimu wake ni kuwa inaeleza maadili ya jamii kama uaminifu, ukarimu na ujasiri kwa njia inayogusa moyo wa msikilizaji.

Pili, fasihi simulizi huhifadhi historia ya jamii, masimulizi ya asili ya koo, matukio ya kihistoria na mashujaa, jambo linalosaidia jamii kuelewa ilikotoka na kujitambua.

Tatu, kazi za fasihi simulizi kama hadithi, ngonjera na methali hutoa burudani inayofundisha, hivyo kuwa njia mbadala ya kujifunza kwa wanafunzi na jamii kwa ujumla.

Nne, fasihi simulizi huchangia kukuza na kuendeleza lugha ya Kiswahili kwa kuhifadhi misamiati ya asili, tungo na misemo ambayo haipatikani katika maandiko ya kisasa.

Tano, kupitia fasihi simulizi vijana hufundishwa wajibu wao katika jamii na namna ya kushiriki maendeleo ya taifa kwa uadilifu na nidhamu.

Sita, kuendelea kwa fasihi simulizi kunahitaji jitihada za makusudi kama kurekodi, kuchapisha, na kufundisha katika shule ili isiweze kupotea kabisa kutokana na mabadiliko ya maisha na maendeleo ya sayansi.

16. Eleza kwa hoja sita namna ambavyo mafunzo ya Kiswahili yanavyoweza kuboresha mawasiliano katika sekta za umma na binafsi.

Mafunzo ya Kiswahili huongeza uwezo wa wafanyakazi kujieleza kwa ufasaha katika nyaraka rasmi, barua na ripoti za kazini, hivyo kuimarisha uwazi na ufanisi.

Wafanyakazi wanaofahamu Kiswahili vizuri huweza kuwasiliana na wananchi kwa urahisi, hivyo kuongeza ushirikiano na kupunguza migogoro isiyo ya lazima.

Katika taasisi za afya, elimu, na huduma kwa jamii, matumizi ya Kiswahili huwezesha utoaji wa huduma kwa ufanisi kwa sababu wateja wengi hutumia lugha hiyo.

Mafunzo ya Kiswahili huongeza uwezo wa kushiriki mikutano, semina, na warsha kwa kutumia lugha sanifu, jambo linaloongeza tija za kazini.

Watoa huduma katika sekta binafsi kama mabenki, maduka na taasisi nyingine wanafaidika kwa kutumia Kiswahili kuelezea bidhaa au huduma kwa wateja kwa ufasaha.

Mafunzo hayo pia huwajengea wafanyakazi uelewa wa istilahi rasmi na matumizi sahihi ya lugha ya kiofisi, hivyo kuboresha ubora wa mawasiliano ya ndani na nje ya taasisi.